

Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları: Retrospektif Bir Değerlendirme

Murat ÖZDEMİR ¹, Ahmet AYPAY ²

Öz: Bu çalışmanın amacı Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli³ çocukların eğitimine yönelik politikaları değerlendirmektir. Bu doğrultuda ulusötesi örgütler tarafından finanse edilen güncel raporlar üzerine bir alanyazın taraması gerçekleştirilmiş olup, sığınmacı krizine verilen yanıtlar, temel başarılar ve güçlüklerle ilişkin değerlendirmeler ulusal alanyazın bağlamında tartışılmıştır. Derleme⁴ neticesinde, Suriyeli çocukların eğitimine yönelik kısa vadeli bakış açısının farklı aşamalardan geçerek uzun vadeli bir politikaya dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Başlangıçtaki kriz yönetimi gereksinimi, ilerleyen süreçte belirsizlik yönetimi ihtiyacına dönüşürken, yaşanan sorunların temelinde sosyokültürel ve sosyoekonomik etmenlerin yattığı, Covid-19 salgınının ve sosyal eşitsizliklerin eğitim politikalarını yoğun biçimde etkilediği, sınırlı rasyonel karar alma mekanizmasının anlık çözümlere eşlik ettiği dikkat çeken araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikalarının geliştirilmesi için güçlendirme (empowerment) anlayışına dayalı yeni bir eğitim paradigması inşa edilmesi, maliyetlere odaklanılması, ulusal ve uluslararası iletişim stratejisi geliştirilmesi, uzmanlar yetiştirilmesi, kapasite ve koordinasyon artırılması önerilmektedir. Daha da önemlisi eğitime her derde deva ilaç (panacea) muamelesi yapmaktan vazgeçmek ve eğitimi politika, ekonomi, sosyoloji ve hukuk gibi alanlarla uyumlu bir müdahale politikasının parçası olarak görmeye başlamak gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Suriyeliler, geçici koruma, Türkiye, eğitim politikaları

Educational Policies for Syrian Children under Temporary Protection in Turkey: A Retrospective Review

Geliş tarihi/Received: 08.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 30.07.2022

Makale Türü: Derleme Makalesi

¹ Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, muratozdemir37@yahoo.com, 0000-0003-2041-211X

² Prof. Dr., Nazarbayev Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, aypaya@yahoo.com, ahmet.aypay@nu.edu.kz, 0000-0003-0568-8409

³ Türkiye, 1951 Mülteci Sözleşmesi’ne ve 1967 Ek Protokolü’ne katılmakla birlikte Avrupa dışından gelen bireylere mülteci statüsü vermediği için Suriyeliler mültecilere tanınan haklardan yoksundurlar. Türkiye tarafından Suriyeli mültecilerin sağlık, eğitim, sosyal yardım, psikolojik destek ve işgücü piyasasına erişimlerini sağlayan geçici koruma ise krizin diğer ev sahibi ülkeleri – Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır – tarafından benimsenen bir hukuki statü değildir (Ferris ve Kirisci, 2016). Ulusal alanyazın üzerine bir inceleme (n=430) sırasıyla Suriyeli, mülteci, sığınmacı, geçici koruma altındaki bireyler, göçmen, misafir ve yerinden edilmiş kavramlarının Suriyelileri tanımlamak üzere kullanıldığını ortaya koymuştur (Polat ve Turğa, 2021). Türkiye’deki Suriyeliler de facto olarak mülteci de jure olarak ise geçici koruma altındaki sığınmacı şeklinde nitelendirilebilir (Bayır ve Aksu, 2020). Bu çalışmada Suriyeli ifadesi geçici koruma altındaki Suriyelilere atıfta bulunacak şekilde kullanılacaktır.

⁴ Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi erişimi aracılığıyla Academic Search Complete, Ebscohost, Google Scholar, Scopus, TR Dizin ve Türkiye Ulusal Tez Merkezi veri tabanları taranmış, ulusötesi örgütlere ait web siteleri ve veri merkezleri incelenmiştir. Suriyeli, mülteci, sığınmacı, çocuk ve öğrenci kavramları üzerinden gerçekleştirilen tarama neticesinde yinelenenlerin manuel olarak kaldırılması suretiyle toplam 295 kayıta ulaşılmıştır.

Atıf için/To cite: Özdemir, M., & Aypay, A. (2022). Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikaları: Retrospektif bir değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 577-602. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1100730>

Abstract: This study aimed to evaluate the educational policies for Syrian children under temporary protection in Turkey. To this end, a literature review was conducted on current reports financed by international organizations and institutions, and the evaluations of the Turkish response to the refugee crisis, key achievements, and challenges were discussed in the context of local literature. It was concluded that the short-term perspective for the education of Syrian children was replaced with a long-term policy after following different stages. While the initial need for crisis management became the need for uncertainty management, the salient research findings included that the experienced problems stemmed from sociocultural and socioeconomic factors, the COVID-19 pandemic and social inequalities have heavily affected educational policies, and limited rationality accompanied instant solutions in decision-making mechanisms. To develop educational policies for Syrian children, it is recommended to build a new educational paradigm based on empowerment, focusing on costs, developing a national and international communication strategy, training experts, and increasing capacity and coordination. More importantly, it is necessary to stop treating education as a panacea and to start seeing it as part of an intervention policy compatible with disciplines such as politics, economics, sociology, and law.

Keywords: Syrians, temporary protection, Turkey, educational policies

Giriş

İnsanlık tarihi aynı zamanda bir savaşlar tarihidir. Hal böyle olunca İbn-i Haldun'un *coğrafya kaderdir* önermesi Anadolu topraklarında ikamet etmenin bir diyeti haline dönüşmektedir.⁵ Tarih boyunca taraflar ve tarafsızlar silahlı çatışmaların kısa süre içerisinde sona ereceğini ümit etmiş ancak anlaşmazlıkların özgül dinamikleri insanoğlunu yanıltmıştır. 2011 yılında patlak veren Suriye İç Savaşı başta Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere tüm dünya ülkelerini ilgilendiren uzun süreli mülteci durumuna (*protracted refugee situation*) yol açmıştır (UNHCR, 2018).⁶ İnsani kriz sürecinde uluslararası topluluk – Avrupa Birliği ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, ulusötesi örgütler ve diğer ülkeler – sahip oldukları ekonomik, askeri ve politik kaynakları insani amaçlar doğrultusunda kullanma konusunda birlik olamamışlardır (Barbelet ve Wake, 2017). Suriye İç Savaşı karşısında çeşitli aktörler tarafından farklı davranış kalıplarının benimsenmesi kuvvetle muhtemeldir. Ancak Türkiye'nin en uzun kara sınırına sahip olduğu komşu ülke Suriye'deki istikrarsızlık karşısında tepkisiz kalması pek de olası görünmemektedir. Hiç kuşkusuz insani kriz, din kardeşliği, bölgesel ve kültürel yakınlık gibi gerekçeler Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinin göstermiş olduğu tepkiler üzerinde etkilidir (Kirişçi, 2014). Ancak sığınmacı yükünün önemli bir kısmını üstlenen bu ülkeler – adeta Ortadoğu insanını her şeye üzülen ama hiçbir şeyle ilgilenmeyen insanlar olarak tanımlayan Amin Maalouf'a nazire yaparcasına – büyük sorumluluklar üstlenmişler ve prensipte geri göndermeme ilkesi⁷ (*non-refoulement principle*) doğrultusunda hareket etmişlerdir (Olufemi, 2018).

⁵ Bu önerme benzer coğrafyalarda doğru politikaları uygulayarak kaderlerini değiştiren toplumların varlığını yadsımamaktadır. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş bunun güzel bir örneğini teşkil etmektedir.

⁶ Uzun süreli mülteci durumu UNHCR (2018, s. 22) tarafından "aynı uyruktan 25.000 veya daha fazla mültecinin, belli bir iltica ülkesinde, art arda beş yıl veya daha uzun süre boyunca sürgünde olması" şeklinde açıklanmaktadır.

⁷ Türkiye'nin izlediği açık kapı politikasına eşlik eden politika unsurları tam koruma sağlamak, geri göndermeme ilkesi benimsemek ve optimal insani yardım sağlamaktır (İçduygu ve Sert, 2019). Buna karşın Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki Geri Kabul Anlaşması geri göndermeme ilkesine aykırılık olarak değerlendirilmektedir. Bu ve benzer tartışmalar için bkz. Türkiye'deki Suriyeliler: Devlet kapasitesi ve meşruiyet konusu (Üzelakçıl, 2021).

Suriye İç Savaşı'nın öngörülemez seyri uzun süreli mülteci desteğini zorunlu kılmıştır. Bu konudaki tarihsel deneyimler mültecilerin eve dönmelerinden veya başka çözümler bulunmasından önce, yaklaşık 20 yıllık bir zaman zarfına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir (Yavcan ve El-Ghali, 2017). Sürecin gidişatı da Suriyelilerin komşu ülkelerdeki mevcudiyetinin orta ve uzun vadeli bir gerçeklik olduğunu açık bir şekilde göstermektedir (Culbertson ve Constant, 2015). Bu nedenle mültecileri ve ev sahibi ülkeleri finansal olarak desteklemek üzere, küresel sorumluluk üstlenilmesini gerektiren planlara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim ulusötesi örgütler, sürekli olarak Suriyeli sığınmacıların barındığı ülkelerin ve toplumların desteklenmesi çağrısında bulunmaktadır (UNICEF, 2017). Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından yayımlanan bölgesel ilerleme raporunda Türkiye'nin 2015 Müdahale ve Dayanıklılık Planı için talep edilen 624 milyondan, Haziran 2015'e kadar sadece 85 milyon ABD doları (talebin %14'ünden azı) pay alabildiği bildirilmektedir (UNHCR, 2015). UNHCR Türkiye Operasyonları için talep edilen finansmanın ise, 22 Haziran 2021 tarihi itibarıyla yalnızca %23'ü (81,9 milyon ABD doları) karşılanabilmiştir (UNHCR Türkiye, 2021). Ülke bazındaki taleplerin dağılımında ve karşılanmasındaki farklılıklara rağmen (Regional Refugee and Resilience Plan, 2016; 2018; 2020), 2015-2020 yılları arasında ev sahibi ülkeler tarafından talep edilen uluslararası yardımın ancak %14 ile %63 arasında değişen oranlarda karşılandığı görülmektedir (Regional Refugee and Resilience Plan, 2020). Uzun süre %60 civarında seyreden talep karşılama oranının 2021 yılında oldukça yetersiz bir düzeye gerilemesi ise, 2019 Ekim ayında baş gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sürecinde gelir kaynaklarını kaybeden ve birikime sahip olmayan Suriyeli sığınmacıları, büyük bir finansal sıkıntı içerisine sokmuştur.⁸

Mülteciler ve sığınmacılar için temel finansman alanları Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından koruma, gıda, eğitim, sağlık, temel ihtiyaçlar, barınma, temizlik, geçim ve sosyal uyum olarak sıralanmaktadır (Regional Refugee and Resilience Plan, 2016; 2018; 2020). Sürecin başlangıcında insani krizin gereği olarak ev sahibi ülkeler kendilerine has yöntemlerle mültecilerin temel yaşam gereksinimlerini karşılamaya odaklanmışlardır.⁹ Mesela, Ürdün'de hükümet kendisini daha çok mültecilere yönelik uluslararası yardımların koordinatörü olarak konumlandırmışken, Türk Hükümeti aktif biçimde mülteci desteğine öncülük etmiştir. İzlenen politikaların farklılaşan yansımaları müşahade edilmektedir. Nitekim Ürdün'deki kamplarda ikamet eden mülteciler büyük ölçüde sağlanan uluslararası yardımlara bağımlı kalırken, Türkiye'deki kentli mülteciler sınırlı düzeydeki yardımlardan ötürü¹⁰ kendilerini geçindirmenin yollarını¹¹ bulmak durumunda kalmışlardır (Barbelet ve Wake, 2017). Bu kapsamda Suriye krizine yönelik cömert ve övgüye değer bir reaksiyon gösteren Türkiye'nin (Jalbout, 2015) atipik, kamp dışı ve hükümet tarafından finanse edilen bir yaklaşım benimsediği bildirilmektedir (World Bank, 2015). Türkiye'nin Suriye krizine müdahalesinin temel unsurları sağlık hizmetlerine erişim,

⁸ Covid-19 salgınının Suriyeli mülteciler üzerindeki etkisinin detayları için bkz. Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2020).

⁹ Bu durum Maslow, Alderfer ve Herzberg gibi bilim insanları tarafından motivasyon olgusunun "ne" olduğuna yönelik açıklamalar getirmeye çalışan içerik kuramları öğretileriyle de uyumludur.

¹⁰ Buna mukabil ulusötesi örgütler Türkiye'nin izlediği *kalkınmacı mülteci politikasının* hem ulusal ekonomiye katkı sağladığını hem de mültecilerin onurlu yaşam çabasını kolaylaştırdığını rapor etmektedir (Erdoğan, 2019).

¹¹ Büyük oranda çalışma iznine sahip olmayan mültecilerin özellikle tarım sektörlerinde istihdam edilen kayıt dışı, düşük eğitilmiş ve kadın Türk işçilerin yerini aldığı tespit edilmiştir. Buna mukabil mülteci akışının daha yüksek ücretli kayıtlı işler yaratarak Türk işçilerinin mesleki gelişimlerine olanak sağladığı iddia edilmektedir (Del Carpio ve Wagner, 2015).

hareket özgürlüğü ve kayıt altına almak şeklinde sıralanmakla birlikte, başta Kızılay ve ulusal sivil toplum kuruluşları (STK) olmak üzere, güçlü bir operasyonel role sahip uluslararası insani yardım kuruluşlarının öne çıkan rolü, hükümetin yaklaşımının ayırt edici özelliği olarak gösterilmektedir (Barbelet ve Wake, 2017).

İstihdam, barınma, sağlık, eğitim, sosyal köprüler ve bağlantılar, dil/kültürel bilgi, güvenlik/istikrar ile haklar/vatandaşlık unsurlarından müteşekkil mülteci entegrasyon çerçevesi, eğitimin kritik rolünü ortaya koymaktadır (Ager ve Strang, 2004). Uluslararası hukuka göre, geçici koruma altındaki çocuklara zorunlu ve ücretsiz ilköğretim vermek ve ortaöğretime erişim imkânı yaratmak Türk Hükümeti'nin görevidir (Human Rights Watch, 2015). Ancak mültecilerin korunması ve bakımı uluslararası bir sorumluluk olduğu için, Türkiye bu hizmetlerin maliyetini karşılamada destek aramak durumunda kalmaktadır (Erdoğan, 2019; Kirişci, 2014). Nitekim, yalnızca mültecilere sunulan Hızlandırılmış Öğrenme ve Türkçe Dil Kursları için çocuk başına maliyet 400 ABD doları olarak hesaplanmaktadır (UNICEF, 2021a). Suriyeli çocuklara yönelik uzun vadeli bir eğitim müdahalesi ve dayanıklılık planı geliştirmek üzere, Türkiye ile daha güçlü bir ortaklık kurulması ihtiyacı uluslararası toplum tarafından da dile getirilmektedir (Jalbout, 2015). Bu gereksinim ev sahibi ülkelerin genel ekonomik görünümü, mültecilere ev sahipliği yapma performansı gibi çeşitli saiklerle gerekçelendirilmektedir. Bu doğrultuda bir yandan Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine benzer şekilde kırılğan ülkeler tarafından misafir edildiklerine (UNICEF, 2017) dikkat çekilirken, diğer yandan Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimine ilişkin çok sayıda girişimin hayata geçirildiği rapor edilmektedir.¹² Buna karşın Suriyelilerin eğitime yönelik bağış şeklindeki dış yardımlarla ilgili iki temel güçlük; yetersizlik ve düzensizlik şeklinde kendisini hissettirmektedir (Kurban, 2021).

Türkiye'deki devlet okullarında ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) mültecilere yönelik eğitim hizmetleri sağlanması politikası; Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), UNICEF, UNHCR, bağışçılar ve STK'lar arasındaki iş birliği sonucunda hayata geçirilmiştir (Brugha, Hollow, Pacitto, Gladwell, Dhillon ve Ashlee, 2021). Bu kapsamda Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) süreçleri aracılığıyla, eğitimsel planlama hedeflerine katkıda bulunulması, dışsallaştırma yaklaşımı benimseyen Avrupa Birliği'nin sığınmacıları uzakta tutma politikası ile doğrudan ilişkili görülebilir (Bayır ve Aksu, 2020; Erdoğan, 2019; Özdemir ve Uğurludoğan, 2021; Üzelakçıgil, 2021). Göç hareketinin çevre ve yarı-çevreden merkeze doğru yol alacağını öngören Wallerstein'in *Dünya Sistemleri Kuramı* üzerinden bir değerlendirme, merkez konumundaki Avrupa Birliği'nin çevreden gelen Suriyeli sığınmacıların sorumluluğunu almamaya gayret gösterdiğine, meseleyi yerinde ve bir yarı çevre ülkesi (Türkiye) sınırları içerisinde çözmeye gayret ettiğine işaret etmektedir (Öztürk ve Boyacı, 2022). Buna karşın, basit Aristo mantığı (syllogism) ürünü yargılar¹³ uluslararası toplumun Suriyeli mülteciler meselesine ilişkin çelişkili bakış açısını gözler önüne sermektedir. Takip edilen politikalarda, savaş nedeniyle hayatları ve hayalleri yarım kalan, örselenen ve belirsizlikten yorulan bu insanların menfaatlerinin ne derecede dikkate alındığı ise daha da tartışmalı bir husustur (Barbelet ve Wake, 2017).

¹² MEB, Suriyeli mültecilerin eğitimi için özel bir fon ayırmak yerine ilgili masrafları Bakanlığın genel bütçesinden karşıladığı için toplam harcama miktarı hakkında detaylı bilgi mevcut değildir (Human Rights Watch, 2015).

¹³ Örneğin Human Rights Watch (2015, s. 3) şu ifadelerle yer vermektedir: "Kendi işsiz nüfusu üzerinde olumsuz etkileri olabileceği endişesiyle, Türkiye'nin çalışma izni vermediği Suriyeli mülteci nüfus içinde çocuk işçiliği çok yaygındır".

Ev sahibi ülke olarak Türkiye'nin, Suriyelilere yönelik politikası çeşitli açılardan eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu doğrultuda kurumlar arası iş birliğinde tutarsız bilgi ve veri paylaşımı; hangi faaliyetlerin insani yardım, kalkınma finansmanı ya da iş akışlarına ait olduğunu belirleme zorluğu; eğitim partnerleri yetkileri arasındaki kurumsal farklılıklar ve uluslararası personel değişimi; hükümet ortaklarıyla iş birliği kurma sorunları şeklinde dört temel sorun alanı tanımlanmaktadır (Brugha vd., 2021). Erdoğan (2019) ise sığınmacılar için yapılan harcamalar konusunda yeterince şeffaflık sağlanmadığına ve Türk devletinin maliyetler yerine harcamalara odaklandığına dikkat çekmektedir. Terzi (2018, s. 215-216) uluslararası hukuka riayet, insan haklarına uygunluk ve yardımseverliğin davranış haline gelmesi gibi üstünlüklere karşın, Türkiye'nin süreci yönetmedeki zayıflıklarını yanlış hesap, başlangıçta uluslararası işbirliğine kapalılık, yetersiz uluslararası maddi yardım, uluslararası kaynaklara erişimde sivil toplum örgütleri mekanizmasının işletilememesi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 91. madde ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 6. maddesinin sürecin uzamasına bağlı olarak tartışmalara konu olması şeklinde sıralamaktadır. Tüm bu eleştiriler, Türkiye'nin Suriye krizi karşısında tecrübe ettiği şahsına münhasır güçlük bağlamında değerlendirilmelidir. Nitekim uluslararası yardım bağlamında bağışçı konumunda olan Türkiye'nin, mali destek alan ülkelerdeki koordinasyon mekanizmalarına sahip olmadığı bilinmektedir (Brugha vd., 2021). Bu kapsamda aynı eserde yazarlar, Türkiye'deki mülteciler için mali yardım programının uygulamaya konulması, ulusal sistemler aracılığıyla mültecilere eğitim imkânı sağlanmasına yönelik hükümet politikasındaki değişiklik ve Suriyeli mültecilerin eğitimsel ihtiyaçları için finansman ve destek hizmetlerinin belgelendirilmesi gibi gelişmelerin, Suriye krizinin sürüncemeye giren doğasının kabul edilmesiyle aynı zamana denk geldiğine işaret etmektedirler.

Eğitimsel Müdahalelere Kronolojik Bir Bakış

Suriye meselesinin Türkiye açısından uzun süreli mülteci durumuna yol açması neticesinde, başta UNICEF olmak üzere çeşitli insani yardım kuruluşları tarafından sıkça atıfta bulunduğu üzere Suriyelilerin kayıp neslinin önüne geçmek hedefi, eğitimsel müdahaleleri giderek önemli hale getirmiştir. Nitekim eğitim, Suriyelilerin ev sahibi ülkelerde ne kadar kalacağına dair politikalar ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır (Culbertson ve Constant, 2015). Buna uygun olarak tüm ev sahibi ülkelerin ikili eğitim (sabahçı-öğlenci), okula kayıt kampanyaları ve telafi dersleri gibi uygulamalarla, Suriye uyruklu çocukların eğitimine yönelik politik kararlılık gösterdiği ifade edilmektedir (UNICEF, 2017). İstatistikler, Türkiye'nin eğitimsel müdahalesinin iki açıdan benzersiz olduğuna işaret etmektedir. Birincisi, okullara kaydolması gereken geçici koruma altındaki çocukların sayısı oldukça fazladır. İkincisi, Suriyeli çocukların Türkiye'deki devlet okullarına yerleştirilmeleri oldukça geç başlasa da entegrasyon projesiyle birlikte okullara kaydolan çocuk sayısı hızla artmıştır (Arık Akyüz Aksoy, Madra ve Polat, 2018; UNICEF, 2019b). Türkiye'de 2020-2021 eğitim-öğretim yılı başı itibarıyla, 768.000'den fazla Suriyeli çocuk zorunlu örgün eğitim (K12) kapsamına alınmıştır. 37.000'den fazla öğrenci ise yükseköğretime kaydolmuştur (%6,67; dünya mülteci ortalaması = %3). Suriyeli çocukların okullaşma oranları ise artan yaşla birlikte düşme eğilimindedir (ilkokul = %79,5; ortaokul = %78,9; lise = %39,7). Sosyoekonomik faktörler, uzaktan eğitime geçiş, dil engelleri ve sosyal uyum sorunlarının heterojen bir grup olarak okul çağında okula gitmeyen Suriyeli çocukların (%35) okula kayıt, katılım ve devamlılığı üzerinde etkili olduğu bildirilmektedir (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2020; OECD, 2020).

Türkiye'deki mülteci müdahalesiyle ilgili maliyetlerin büyük kısmını üstlenen Türk Hükümeti, Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik müdahaleye de öncülük etmektedir. Hükümet çabaları, 3RP çerçevesinde Birleşmiş Milletler tarafından desteklenmektedir (UNICEF, 2021b). Bu destekler, Suriyeli öğretmenlerin maaşları ile GEM ekipman ve altyapı giderlerinin karşılanmasını kapsamaktadır (Taştan ve Çelik, 2017). 3RP kapsamında Suriyelilerin neden olduğu artan talebe cevap vermekte güçlük yaşayan kamu hizmetleri için, yaklaşık 4,5 milyar ABD doları katkıda bulunulmuştur (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2020). Türkiye'nin Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemi'ne dâhil edilmesini desteklemeye yönelik halihazırdaki faaliyetlerinin önemli bir kısmı, Avrupa Birliği'nin 500 milyon Avro'luk fonu tarafından finanse edilen Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PIKTES) projesi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda başlıca faaliyetler, okul içi ve dışındaki yaklaşık 390.000¹⁴ Suriyeli çocuğa Türkçe dil kursları, Arapça dil kursları, yetiştirme eğitimi ve destek kursları, ulaşım hizmetleri, eğitim materyallerinin sağlanması, Suriyeli çocukları eğitim olanakları hakkında bilinçlendirme, sınav sisteminin geliştirilmesi, rehberlik ve danışmanlık programları, daha iyi öğrenme ortamlarının sağlanması, öğretmenlere ve idari personele yönelik eğitimler olarak sıralanmaktadır (Arık Akyüz vd., 2018).

Ulusal eğitim sistemine entegrasyon, kapsayıcı eğitim, hayat boyu öğrenme, kendi kendine yeterlilik ve sosyal uyumu teşvik etme gibi hususların, 3RP'de yer alan 2021-2022 dönemi stratejik hedefleri arasında ön plana çıktığı gözlemlenmektedir (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2020). Ancak güncel bir gerçeklik olarak, Covid-19 salgını mali yardımların aktarılmasında önemli bir yavaşlamaya yol açmıştır. Sosyal hareketlilik kısıtlamalarının başlamasının ardından, PIKTES projesi erken çocukluk eğitimi programı ve telafi sınıfları askıya alınmıştır. Eğitim kadrosu uzaktan çalışırken, kurslar ve materyal geliştirme çalışmaları devam etmiştir. Kapsam ve destek kalitesi çevrimiçi olarak veya telefonla yürütülen öğrenci psiko-sosyal destek ve rehberlik çalışmalarından ciddi şekilde etkilenmiştir. Ayrıca sosyal kısıtlama önlemlerinin başlamasıyla, sosyal uyumu teşvik faaliyetlerinin çoğu durdurulmuştur (ECRE, 2021). Bu deneyimden çıkarılan iki temel ders, yüz yüze öğretimden çevrimiçi öğretime geçiş için farklı bir eğitim yönetimi ve uygulama sistemleri dizisine ihtiyaç duyulduğu ve hedef öğrencilerin en yoksul beşte birlik veya ikilik kesiminin dersleri takip edebilmeleri için uygun altyapının oluşturulması gerektiğidir (European Commission, 2020).

Suriye iç savaşı kaynaklı mülteci krizine yönelik Türkiye'nin reaksiyonu farklı dönemlerde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2019). Buna göre; 2011-2013 yılları arasında krizin kısa süreceği beklentisi ile yoğun duygusal söylemlere acil durum yönetimi eşlik ederken, 2014-2016 döneminde sığınmacı artışı sınır bölgesi dışına yayılma ve yerleşmeleri beraberinde getirmiştir. 2017-2018 yılları arasında Avrupa Birliği'nin meseleyi dışsallaştırma politikasına Türkiye araçsallaştırma ile cevap verirken, 2019 yılından itibaren güvenlik önlemleri artırılmıştır. Genel politikadan büyük ölçüde etkilenen Suriyeli çocukların eğitimine yönelik Türk Hükümeti'nin politikası ve liderlik yaklaşımı ise üç farklı aşamada incelenebilir (Brugha vd., 2021).¹⁵ Geçicilik düşüncesinin hâkim olduğu ilk aşamada (2011-2013), Suriyelilerin eğitimi için insani yardım örgütleri tarafından sağlanan paralel sistemlerin kullanılmasına izin verilmiştir.

¹⁴ Bu sayı güncellemelerden ötürü her raporda farklılık arz etmekle birlikte artış eğilimindedir.

¹⁵ Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik eğitim politikalarına ilişkin makro düzeyde bir analiz için bkz. Unutulmaz, K. O. (2018). Turkey's education policies towards Syrian refugees: A macro-level analysis. *International Migration*, 57(2), 235-252

Suriye’de hızlı bir geri dönüş beklemenin gerçekçi olmadığını öngören Kirişçi (2014) oldukça erken bir dönemde, mültecilerin Türk toplumuna olası entegrasyonunu kolaylaştırmak için sağlam bir yasal temele sahip, iyi düşünülmüş, tartışılmış ve yapılandırılmış kapsamlı bir politika geliştirilmesi çağrısında bulunmuştur. Hatta eğer iyi yönetilirse, elde edilecek sonuçların ekonomik büyüme ve gelişmenin kaynağı haline gelebileceği ve başka ülkelere bu tür krizlerle başa çıkma konusunda bir model oluşturulabileceğini iddia etmiştir. Ancak yaşanan gecikmenin yerel halkın ve Suriyelilerin çocukları arasındaki sosyal çatışmalar, öğretmenlerin Türkçe konuşamayan sığınmacı çocuklarla ilgilenme konusundaki deneyimsizliği ve çok kültürlü sınıfları yönetme gibi okul iklimini olumsuz etkileyen birçok probleme kaynaklık ettiği bildirilmektedir (Arık Akyüz vd., 2018).¹⁶

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (4 Nisan 2013) yürürlüğe girdiği 2013-2016 yılları arasındaki dönemde ise Türk Hükümeti GEM düzenlemelerini artırmakla birlikte, okul kaydı için oturma izni ihtiyacını ortadan kaldıran bir genelge yayımlamıştır (Brugha vd., 2021). Ağırlıklı Türkçe dil eğitimine ek olarak, gözden geçirilmiş Suriye müfredatını takip eden GEM’lerde eğitim, Suriyeli gönüllü öğretmenler tarafından Arapça olarak verilmiştir (Emin, 2016; UNHCR, 2017). Durum düzeldiğinde mülteci nüfusunun kaynak ülkesine (*country of origin*) geri döneceği varsayımına dayanan bu yanıtın, geçici bir önlem olarak tasarlandığı açıktır (UNICEF, 2018b). Suriye iç savaşının uzun vadeli bir insani krize sebebiyet vermesi durumunda GEM politika adımının mültecilere eğitim sağlamakta yetersiz kalacağı ve devlet okullarının daha kalıcı bir alternatif olarak rol oynayabileceği ileri sürülmüştür (Coşkun ve Emin, 2016). Diğer yandan krizin geçici olduğu düşüncesiyle mevcut entegrasyon uygulamaları arasındaki bir ara dönem olarak ifade edilebilecek bu aşamada, birtakım resmi adımlar atıldığı da bilinmektedir. Nitekim 2015-2019 Stratejik Planı’nda (MEB, 2015, s. 37) eğitim ve öğretime erişim teması stratejileri bağlamında “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da buldukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.” ifadesine yer verildiği görülmektedir. Ancak yasal düzenlemenin yetersiz olması, her okulun kendi yönetmeliğini uygulaması ile sonuçlanmıştır (Coşkun ve Emin, 2016). Bu dönemde, Türkiye’de kampların dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitime katılımlarının önündeki problemler ise dil engeli, ekonomik zorluklar ve toplumsal uyum başlıkları altında sınıflandırılmıştır (Human Rights Watch, 2015). Buna ek olarak, Suriyeli ailelerin Türkiye’deki okula kayıt prosedürleriyle ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı, bazı devlet okullarının mülteci çocukları kabul etmekte isteksiz davrandığı veya ihtiyaçlarını makul ölçüde karşılayamadığı ve aşırı kalabalık GEM ortamı gibi durumlar rapor edilmiştir (Human Rights Watch, 2015).

Durumun uzun süreli hale geldiğine yönelik kanıtlar, 2016 yılından itibaren Suriyeliler ve diğer yabancı uyruklu öğrenciler için kamu kurumları aracılığıyla eğitim verilmesine yönelik sistematik bir politika değişimini beraberinde getirmiştir (Brugha vd., 2021). GEM’lerde kendi dillerinde ve kendi müfredatlarında eğitim vermek yerine, Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemi’ne entegre edilme çabası, daha kapsamlı bir politika değişiminin işareti olarak yorumlanmaktadır. Nitekim 2011-2015 yılları arasında açık kapı politikası uygulayan Türkiye’de, Suriyelilerin Türkiye için bir tehdit oluşturmadığı, mazlumların mağduriyetine çare olunması

¹⁶ Yazarlar, MEB Müsteşar Yardımcısının 2012 yılında Suriyeli çocuklar için devlet okullarına entegrasyon sürecinin geciktirilmesinin en büyük maliyetinin toplumsal uyumdan taviz verilmesi olduğuna ilişkin açıklamasını aktarmaktadır.

gerektiği, gelenlerle din kardeşi olduğu ve dolayısıyla ortak değerlerin paylaşıldığı gibi söylemler üzerinden güvenlikdışlaştırma siyaseti inşa edilmişken, 2015 sonrasında ise “sayısal artıştaki kontrol edilemezlik, ortaya çıkan sorunların fazlalığı, toplumsal, siyasal tepkiler ve güvenliğe yönelik somut saldırılar” nedenleriyle, daha denetimli bir açık kapı politikası hayata geçirilmiştir (Bayır ve Aksu, 2020, s. 336). Bu doğrultuda yürütülen eğitimsel düzenlemelere katkıda bulunan faktörler; uyarlanmış bir yasal çerçeve ihtiyacı, paralel okullardaki çalışmaların sertifikalandırılmasıyla ilgili zorluklar, kalite güvencesi, sosyal uyum ve daha geniş sosyopolitik uyum hedefleri, ortaöğretim ve yükseköğretim arasındaki bağlantıya yönelik artan ihtiyaç, güvenlik sorunları, eğitim görev gücü ve hükümet arasında işbirliği, mültecilerin ulusal eğitime dâhil edilmesi yönündeki kamuoyu baskısı, bağışçı finansmanından gelen teşvikler, mülteci nüfusunun artan kentleşmesi, zamanın siyasal söylemi ve Suriye ihtilafında değişen güç dinamikleri şeklinde sıralanmaktadır (Arık Akyüz vd., 2018). Türkiye’nin Suriyeli çocukların eğitimine yönelik yeni stratejisinin ayrıntıları ise, Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) tarafından toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek tematik alanlarını hedefleyen Uyum Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı’na yansıtılmış görünmektedir.

Türkiye’de, Türk kültürüne ait olmayan sığınmacılar ve mülteciler için tarihsel olarak kalıcı çözümler ya üçüncü bir ülkeye yerleştirmek ya da gönüllü olarak ülkelerine geri göndermek olmuştur. Suriyeli mülteci krizi için yerel entegrasyon, ilk iki seçeneğin imkansızlığı nedeniyle gündeme gelen üçüncü bir kalıcı çözümdür (Dereli, 2018). Politika değişikliği neticesinde, Suriyeli çocukları örgün eğitim sistemine dâhil etmek için yeni öğrenme ortamları oluşturulmuş, GEM’lerin bakım giderlerini karşılamak için finansal destek sağlanmış, yüksek sayıda Suriyelinin devam ettiği devlet okullarının güvenlik ve temizlik masrafları karşılanmış, okul ve eğitim malzemeleri dağıtılmış, personel tahsis edilmiş, Suriyeli gönüllü eğitim personeline teşvik ödemeleri yapılmış, öğretmenlerin eğitimi ve niteliklerinin belgelendirilmesi alanlarında çalışmalar yapılmış, çocukları şartlı eğitim yardımı kapsamında okula devam eden ailelere nakit yardımı sağlanmış ve okul dışında kalan çocuklar için telafi eğitimi ile Hızlandırılmış Eğitim Programı uygulamaya koyulmuştur (UNICEF, 2019b). 2019 yılının ortalarına kadar, yaklaşık 500.000 mülteci çocuğun okula başlamasında etkili olan program, kırsal alanlarda kayıt ve devam oranları üzerinde olumlu bir etki meydana getirmiştir (OECD, 2020).

PIKTES projesi değerlendirmeleri; dil eğitimi, destek eğitimi, okul liderlerine yönelik telafi eğitimleri gibi çalışmaların Suriyeli öğrencilerin notları, devamsızlık oranları, sınıf tekrarı oranları ve aidiyet duyguları üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ilerleyen yıllarda daha fazla okul çağındaki mülteci öğrenciyi okula kayıt etmek ve çoğu ortaöğretim düzeyinde okula gitmeyen yaklaşık 400.000 çocuğa erişim sağlamak gibi hedefler ulaşılmayı beklemektedir (Cerna, 2019). Suriyeli ailelerle gerçekleştirilen görüşmeler, temel güçlük alanlarının hizmetlerin sunumu ve mülteci ailelerin karşılaştıkları sorunlar olduğunu ortaya koymuştur (UNICEF, 2018a). 2018 ve 2019 yıllarına ait raporlar (UNICEF, 2019a; UNICEF, 2020a) da kayıt süreci hakkında bilgi eksikliği, iletişim sorunları ve finansal sıkıntılara işaret etmektedir. Çocukların istihdam, erken evlilik¹⁷ ve sosyokültürel nedenlerle¹⁸ okul dışında

¹⁷ Suriyeli mültecilerin yaklaşık %45’i 18 yaşından önce; %9’u ise 15 yaşına kadar evlenmektedir (UNICEF, 2020b)

¹⁸ Suriyelilerin çocuklarını karma eğitim veren kurumlara göndermek istememeleri ve bazı öğrencilerin okulda başörtüsü takmak istemesi gibi hususlar rapor edilmiştir (Taştan ve Çelik, 2017).

kalabildikleri göz önünde bulundurulduğunda, okula kayıt olmanın ötesinde okula devamın da takip edilmesi gereken bir parametre olduğu açıktır (Arık Akyüz vd., 2018).

Yükseköğretim – her ne kadar mülteci durumunda temel ihtiyaçların gölgesinde kalsa da – sığınmacıları pasif kurbanlardan bireysel ajanlara dönüştürmekte önemli rol oynamaktadır (Zeus, 2011).¹⁹ Bu kapsamda, Türkiye’de son yıllarda Suriyelilerin ulusal yükseköğretim sistemine dâhil edilmesini hedefleyen birçok politika hayata geçirilmiştir. Bunlardan bazıları dil eğitimi ile diğerleri ise sertifika, transfer ve Türk üniversitelerine erişim ile ilgilidir. Tüm bunlar yükseköğretimdeki Suriyeli öğrencilerin erişim ve kalıcılıklarını sağlamada önemlidir (Yavcan ve El-Ghali, 2017). Ücretsiz yükseköğretim imkânı ve burs olanakları, yeni bir dil ve farklı bir kültür öğrenme, uygulama temelli eğitim, kişisel gelişim ve özgürlük gibi olumlu yaşantılara karşın, Suriyeli öğrenciler yükseköğretime erişim, burslar ve mali durum, etkileşim, akademik kaygılar ve sosyal yaşam gibi güçlüklerle karşılaşmaktadırlar (Hohberger, 2018). Dereli (2018), genç mültecilerin yükseköğretim sisteminde karşılaştıkları temel güçlüklerin günlük etkileşimlerde deneyimlenen iletişim sorunları (dil farklılığı), önyargı ve olumsuz klişeler olduğunu rapor etmektedir. Yavcan ve El-Ghali (2017) ise, genç Suriyelilerin yükseköğrenime erişimde ve üniversitede geçirdikleri süre boyunca maddi sorunlar, başvuru sürecine ilişkin bilgi eksikliği, başvuru belgelerinin hazırlanmasındaki problemler ve akademik engeller gibi bazı güçlüklerle karşılaştığını rapor etmektedir.

Bağlamsal Koşullar ve Eğitim Alanına Yansıyan Güçlükler

Sosyal, kültürel ve ekonomik bütünleşme meselesinin öznesi durumuna gelen Suriyelilere yönelik takip edilen *geçici* politikaların yönetim açığı ile meşruiyet sorunlarına yol açtığı değerlendirilmektedir (Üzelakçıl, 2021). Bu doğrultuda Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar olgusuna yönelik resmi bakış açısının, açık kapı politikasından güvenlik siyasetine doğru bir dönüşüm içerisinde olduğu iddia edilmektedir (Bayır ve Aksu, 2020). Tecrübe edilen kapasite sorunu ise, eğitim dâhil olmak üzere tüm sosyal alanlarda, hak temelli yerine hizmet temelli bir yaklaşım benimsenmesiyle sonuçlanmıştır (Yıldız ve Uzgören, 2016). Güvenli ülke olma, ülkeler arasındaki mesafe, misafirperverlik, kültürel ve dini yakınlık dinamiklerinden beslenen Suriyelilerin kalıcılık düşüncesi (Yılmaz ve Özer, 2022), okulların alt yapısı, eğitim programı ve eğitim uygulamaları alanlarında birtakım inisiyatifler almayı gerekli kılmaktadır (Oh ve Van der Stouwe, 2008). Nitekim mevcut durumda öğretmen ve okul yöneticileri, sığınmacı öğrencileri Türk Eğitim Sistemi için bir kriz kaynağı olarak görmektedirler²⁰ (Kirişçi ve Yirci, 2021). Bununla birlikte Türkiye’deki ulusal gazetelerin sığınmacılarla ilgili diğer konulara kıyasla eğitim ve çocuk temasında daha olumlu bir dil kullanması (Kahveci ve Paksoy, 2021) kolaylaştırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁹ Uluslararası koruma dinamiklerinin büyük ölçüde mültecilerin pasif mağdurlar olduğu anlatısına dayalı olduğuna dikkat çeken yazar söz konusu anlatıyı tersine çevirmek ve mültecileri kendilerinin ve topluluklarının gelişiminin ajanları olarak yeniden konumlandırmak için yükseköğrenimin bir araç olarak kullanabileceğine dikkat çekmektedir. Bu bakış açısı mültecileri güçlendirmek üzere yardım etmeyi öngören yaklaşımları benimsemek yerine güç yapılarının içeriden yıkılması şeklinde bir paradigma değişimine dayanmaktadır. Böyle bir anlatının uzun vadede gerçeğe dönüşmesi için, mezunların yeni edindikleri bilgileri kullanmalarına olanak sağlayacak geniş kapsamlı politika değişiklikleri gerekmektedir (s. 272).

²⁰ Diğer yandan Suriyeliler Barometresi 2019 sonuçları Suriyelilerin Türkiye’de en az sorun yaşadıkları alanların başında eğitimin geldiğine işaret etmektedir (%7,4). Hatta 2017 yılında eğitim için %58 olan memnuniyet oranı, 2019’da %64,6’ya yükselmiştir (Erdoğan, 2020).

Suriyeliler bağlamında 2011-2021 yıllarını kapsayan çok yönlü bir doküman incelemesi (Polat ve Turğa, 2021, s. 400) 2018 yılında zirve noktasına ulaşan yerel alanyazındaki bilimsel çalışmaların en fazla eğitim, kültür, medya, ekonomi ve sağlık, en az ise kadın ve yükseköğrenim konularına odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda araştırmaların tematik kodlamalarında “Suriyeli temel eğitimdeki öğrencilerin eğitim alanında karşılaştıkları sorunlar” ve “Suriyelilere yönelik tutumlar” başlıklarının listenin başında yer aldığı saptanmıştır. Benzer şekilde mültecilerin 2015-2020 yılları arasında, Türkiye’de eğitim politikaları alanında yapılan lisansüstü tezler içerisinde öne çıkan alanlardan biri olduğu görülmüştür (Kuloğlu, 2022). 2016 yılından itibaren kamu okullarına kayıt politikası doğrultusunda, güncel alanyazında Suriyeli öğrencilerin eğitimi meselesinin kapsayıcı eğitim, toplumsal uyum (entegrasyon) ve hak temelli eğitim gibi kavramlar etrafında tartışılması, mevcut paradigma ile uyumlu bir gelişmedir. Ancak söz konusu politika adımının izlerini takip eden Shaheerhwasli vd.’nin (2021) araştırması, Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi’ne entegrasyonunun oldukça girift ve uzun vadeli bir meydan okuma olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya genelinde mülteci çocuklara eğitim veren öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde; mülteci çocukların psiko-sosyal iyi oluşu, yeni eğitim dilini öğrenme mücadelesi, sınırlı biçimde öğrenime devam etme kapasitesi, öğretmenlerin mesleki gelişim ve destek eksikliği olmak üzere dört temel sorun alanı tanımlanmıştır (Save the Children, 2018). Ulusal alanyazındaki araştırma sonuçları temel eğitim (Alkalay vd., 2021; Atalay vd., 2022; Çelik vd., 2021; Eryılmaz Ballı ve Dönmez Yapucuoğlu, 2021; Hallaçlı ve Gül, 2021; Jusufbasic ve Kenan, 2022; Karadağ vd., 2020; Kardeş ve Akman, 2022; Özoruç ve Sığırtmaç, 2022; Sözer ve Işıker, 2021; Yiğit vd., 2021; Zayimoğlu Öztürk, 2021) ve yükseköğretimle (Bimay, 2021; Kaya ve Şahin, 2021; Levent vd., 2021; Şahin ve Çelik 2020; Yıldız ve Karagöl, 2022) ilgili benzer bulgular rapor etmiştir. Bir meta-analiz çalışması (Aytaç, 2021), Suriyeli öğrencilerin temel eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunları sırasıyla eğitim sistemine uyum, psikolojik sorunlar, dil ve Türkçe eğitimi ve öğretmen faktörleriyle ilişkilendirmiştir (n=13). Bir diğer sistematik incelemede (n=13) ise, dil problemi, öğretmenlerin pedagojik eksiklikleri ve paydaşlar arası iletişim eksikliği ortak bulgularına yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim, psikolojik destek, Türkçe dil kursları ve paydaşların bilgilendirilmesi ortak önerileri sunulduğu saptanmıştır (Amaç ve Yaşar, 2018).

Dil kaynaklı iletişim sorunları, kültürel yanlış anlamalar ve eksik bilgidен kaynaklı ayrımcılık nedenleriyle artan izolasyon duygusu, Suriyeli çocukların eğitimleri üzerinde negatif bir etkiye sahiptir (Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016). Öyle anlaşılmaktadır ki Türkçe yetersizliği, Suriyeliler için eğitimde olduğu gibi istihdam alanında da bir dezavantaj kaynağıdır (Güvendi ve Alpaydın, 2022). Suriyelilere yönelik geliştirilen kalıp yargı ve stereotiplerin (Özdemir, 2017), farklı bağlamlara genellenebildiği örnekler dahi rastlanabilmektedir.²¹ Bu doğrultuda tecrübe edilen ekonomik, mekânsal, sosyal ve kültürel dışlanma mekanizmalarına karşı (Gül ve Şaşman-Kaylı, 2020), Suriyelilerin çeşitli direniş pratikleri²² geliştirdikleri tespit edilmiştir (Diker ve Karan, 2021). Yaşanan sorunların temelinde, sosyokültürel ve sosyoekonomik nedenler yattığı açıktır. *Sosyal Kimlik Teorisi* öğretilerine göre sosyalleşme ve eğitim tarzlarındaki mevcut normlar, değerler ve beklentiler, dış gruplara karşı farklı davranma eğilimini teşvik etmekte ve/ya

²¹ Yurttaş (2020) çalışmasında Suriyeli yükseköğretim öğrencilerine yönelik önyargıların Türkmenistan uyruklu öğrencilere de genellendiğini tespit etmiştir.

²² Hanede eli iş tutan herkesin çalışması, az sayıda ve ucuz eşya sahibi olmak, akrabalarla birlikte yaşamak, dayanışma ve yardımlaşma ağları kurmak, çatışmadan kaçınmak vb.

güçlendirmektedir (Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971). Bu şartlar altında birey kendini ait hissettiği gruba bağlılık gösterirken, diğer gruplara karşı zenofobi benzeri davranışlar geliştirebilmektedir. Diğer yandan, *Rekabet Teorisi* öğretileri sınırlı kaynakların yabancılarla paylaşılmasının bireylerin tehdit algısını artıracığına işaret etmektedir (Bobo ve Hutchings, 1996). Bu doğrultuda Karataş (2020, s. 38), “ülkenin ulus-devletçi yapısından gelen soy bağı kriteri, yabancılarla yönelik esnetilen kanun ve yönetmelikler ile temel hak ve ödevlerin yurttaşlarca geçici koruma statüsünde olan Suriyelilere vatandaşlık veriliyormuş düşüncesinin” Suriyelilerin ötekileştirilmesine yol açtığı sonucuna ulaşmaktadır.²³

Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin, Türkiye’deki toplumsal eşitsizlikleri arttırmak ve toplumsal entegrasyon gerekliliği gibi handikapları beraberinde getirebileceği tartışılmaktadır (Önür, 2021). Araştırma sonuçları yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumunun öğrenim düzeyine, mesleğine ve aylık gelir durumuna göre anlamlı biçimde değişmekle birlikte, olumlu yönde olmadığına işaret etmektedir (Güzel, 2021). Bu doğrultuda insani yardım konusunda ortak kamuoyu kanaatine rağmen, sığınmacılarla birlikte yaşama konusunda birtakım tereddütler olduğu anlaşılmaktadır (Önür ve Onur, 2021; Yılmaz ve Günay, 2022). Benzer bulgular ortaokul öğrencileri örneğinde de elde edilmekle birlikte (Demir ve Demir, 2020; Keskin ve Okçu, 2021), okula devamın sığınmacı çocukların ailelerine oranla daha kolay adapte olmasıyla sonuçlanması pozitif bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Aydın Kılıç ve Şahin, 2021). Buna ek olarak, *Sosyal Temas Kuramının* gruplar arasında kurulan temas ve iletişimin karşı grup hakkındaki olumsuz yaklaşımları azaltacağı, mevcut stereotiplerin ve önyargıların kırılmasını sağlayacağı önermesini (Pettigrew, 1998), Türkiye’deki Suriyeliler bağlamında kısmen destekleyen araştırma sonuçları mevcuttur (Acar, 2021; Akın, Seçim ve Akın, 2020; Bağcı ve Canpolat, 2019; Eser ve Uygur, 2019). Bunun için gerekli temel koşullar ise, temas halindeki grupların eşit statüye sahip olması, ortak hedefler, gruplar arası iş birliği, yetkililerin, yasaların veya geleneklerin desteği şeklinde sıralanmaktadır (Allport, 1954).

Sığınmacılar hakkındaki ulusal gazetelerde yer alan haberleri inceleyen Livberber (2021, s.1003), olayın bağlamından koparıldığını, sığınmacıların özne değil, nesne olarak konumlandırıldığını ve çoğunlukla örtük biçimde biz/onlar ayrımı yaratılarak, benzer şekillerde temsillerin tercih edildiğini tespit etmiştir. Bu doğrultuda eylem ve söylemlerin, mevcut güç ilişkilerinin yeniden üretimine katkı sağladığı çıkarımında bulunulabilir. Hatta ilerleyen süreçte dışlama davranışının, merkez-çevre ayrımına dayanan bir sosyal bölünme ile sonuçlanabileceği hatırdta tutulmalıdır (Mardin, 2006). Unutulmamalıdır ki, içinde bulunulan andaki eylemlerin toplumsal sonuçları ancak belirli bir süre geçtikten sonra tecrübe edilmektedir. Entegrasyon politikalarının kademeli olarak gelişmesine rağmen, Suriyelilerin söz konusu haklara erişiminde sosyal sınıfın önemli bir eşitsizlik kaynağı olması ise, ikincil bir güçlük alanı olarak ifade edilebilir (Şimşek, 2018). Diğer bir ifadeyle, sosyal gruplar arasındaki eşitsizliklerin sosyal gruplar içerisinde de mevcut olduğu, eğitimsel politikalar geliştirme sürecinde göz önünde bulundurulması gereken bir realitedir.

²³ Soy bağı kriteri modern dönemde inşa edilen ulus devlet paradigmasının temelinde yer almakla birlikte Türkiye’nin Suriyeliler meselesini ele almasındaki rolü tartışmaya açıktır. Nitekim Türkiye daha önceki deneyimler neticesinde 2020 yılı ortası itibarıyla Irak, Afganistan ve İran uyruklu 330 binden fazla kişiye uluslararası koruma statüsü sağlamış durumdadır (UNHCR, 2022). Geçici koruma altındaki Suriyeliler ise resmi kayıtlara göre 3,5 milyonu aşmıştır. O halde buradaki temel sorunun Suriyelilerin sayısı ile ilgili olduğu rahatlıkla iddia edilebilir.

Sosyal eşitsizliklerin eğitim alanındaki yansımaları, Coleman Raporu'ndan (1966) beri yoğun bir inceleme ve araştırma konusudur (Hurn, 2016). Çelik ve Erdoğan (2017), düşük sosyoekonomik gruba mensup mülteci çocukların, eğitimsel başarısızlıklarının altında okulların kurumsal habitusları²⁴ ile öğrencilerin sınıfsal ve kültürel habitusları arasındaki uyumsuzlukların yattığını iddia etmektedir. Nitekim yüksek sosyoekonomik grupta yer alan Suriyeli çocukların, daha yüksek başarı düzeyine sahip oldukları ve hatta sınıfta ve okulda derece yaptıkları durumlar rapor edilmektedir (Topcu, Büyükbeşe ve Durmuş, 2018). Barbelet ve Wake (2017) de hedef, strateji ve geçim kaynaklarının analizi yoluyla Türkiye'deki sığınmacıları; entegrasyona odaklananlar, mücadele edenler ve hayatta kalmaya odaklananlar şeklinde üç kategoriye ayırmıştır. Bu doğrultuda yüksek sosyoekonomik gruptakilerin entegrasyon süreci içerisindeyken, orta ve düşük sosyoekonomik grupların – muhtemelen eskisinden daha çetin – bir hayat mücadelesi içerisinde olduğu çıkarımında bulunulabilir. Bu değerlendirme Suriyeli çocukların eğitime erişiminin önündeki engellerin şiddetine göre, üç gruba ayrıldığı ve farklı müdahale yöntemleri gerektirdiği bulgusu ile birlikte ele alınmalıdır (Taştan ve Çelik, 2017). Bu kapsamda oryantasyon bozukluğu ve motivasyon eksikliği gibi, kısa vadeli bir planla ortadan kaldırılacak engellere sahip, okula gitmeyen Tip-1 öğrenciler için çocukların ve ebeveynlerinin bilgilendirilmesi ve görevliler tarafından düzenli olarak ev ziyaretleri yapılması önerilmektedir. Birkaç yıl okulu bırakmak zorunda kalan, yaşlılarından geri kalan, ailesine katkı sağlamak amacıyla ucuz iş gücü kaynağı olarak çalışan veya karma eğitim nedeniyle okuldan ayrılan, okula gitmeyen Tip-2 öğrenciler için maddi yardım, ulaşım desteği ve benzeri hizmetlerin sağlanması önemlidir. Uzun süre okuldan uzak kalan ya da ailenin geçimini tek başına sağlayan, okula gitmeyen Tip-3 öğrencilere ise, ikinci öğretim ve maddi yardım gibi alternatif eğitim yöntemleri sunulması tavsiye edilmektedir. Buradan hareketle entegrasyon politikasının bir sonraki adımının, Suriyeli çocukların topyekûn olarak ele alınmasından çok, bireyselleştirilmiş müdahaleleri içerdiği ifade edilebilir.

MEB'in mülteci çocuklara yönelik belirgin bir eğitim politikasının mevcut olmaması, ortaya çıkan sorunlara anlık çözümler üretilmeye çalışılması ile sonuçlanmaktadır (Göksoy, 2020). Bunun bir sebebi de karar alma mekanizmalarında sınırlı rasyonellik modelinin esas alınması olabilir (Akgül, Kaptı ve Demir, 2015). Sınırlı rasyonel karar verme modelini ortaya atan Simon şartları ve sınırlılıkları dikkate alarak hareket eden bireyi tanımlamak üzere yönetsel insan kavramını kullanmıştır (Scott, 2003). Rasyonel karar vermenin zorluğu nedeniyle kısa ve orta vadeli fayda ve maliyetlerin karar alma mekanizması üzerinde etki sahibi olması beklendiği bir gelişmedir. Bu kapsamda başta devlet aygıtları olmak üzere, belediyeler, STKlar ve diğer paydaşlar için olağan şüpheli, belirsizlik ortamı gibi görünmektedir (Yanar ve Erkut, 2020). Bu doğrultuda Senge'nin (2007) haşlanmış kurbağa misali²⁵ çevresel değişimlere zamanında reaksiyon gösterilmesine işaret etmesi bakımından önemlidir. Suriyeli çocukların eğitimiyle ilgili başlangıçtaki kriz yönetimi gereksiniminin, ilerleyen süreçte belirsizlik yönetimi ihtiyacına dönüştüğü aşikardır. Bu kapsamda Keser ve Özbek'e (2018, s. 128) ait aşağıdaki politika analizi güzel bir örnek teşkil etmektedir.

²⁴ Yazar kurumsal habitus terimi ile okulların organize edildiği bir dizi yatkınlık, doğal olarak kabul edilen beklentiler ve algı şemalarına atıfta bulunmaktadır. Daha somut olarak ise belirli beklenti, davranış, karakter ve görgüleri kapsayan eğitim durumu, okulun örgütsel uygulamaları ve ifade düzenini temsil etmektedir.

²⁵ Vücudu çevredeki ani değişimlere tepki vermeye programlanmış kurbağanın tedrici değişimler karşısındaki tepkisizlik halini betimlemektedir.

Tablo 1.

Suriyeli Çocukların Eğitimine İlişkin Politika Analizi

	Ulusal Eğitim Sistemi Uyum Ölçütü	Uluslararası Anlaşmalar Ölçütü	Sosyal Kabul Ölçütü	Fayda-Maliyet Ölçütü	Zaman-Başarı Ölçütü
Hiçbir şey yapmamak ve/ya mevcut durumu korumak		X			
Mesleki kurslar ve eğitimler açmak	X				
Merkezi idareyle ortak koordinasyon birimi kurmak	X	X		X	X
Geçici eğitim merkezlerinden okullaşmaya geçmek	X	X	X		X
Yeni gelen öğrencilerin kendi kültürlerini ortaya çıkarmalarına ve tanıtımalarına imkân sağlayan devlet destekli uygulamalar geliştirilmek ve birlikte yaşamayı öne alan bir müfredat oluşturmak	X		X		X
İyi uygulamaları ödüllendirmek ve desteklemek				X	X

Suriyeli çocukların eğitimine ilişkin kamu politikası alternatiflerine yönelik ölçüt değerlendirme neticesinde merkezi bir idare ile ortak koordinasyon biriminin oluşturulması ve geçici koruma merkezlerinden okullaşmaya geçilmesi alternatifleri en işlevsel çözümler olarak ön plana çıkarken, mevcut paradigmaya tekabül eden okullaşma politikası, yalnızca fayda-maliyet ölçütü karşısında yetersiz kalmaktadır. Suriyelilere yönelik mevcut konjonktürün sürdürülebilirliğini tartışan Terzi (2018), gönüllü geri dönüş, geri gönderme, yeniden yerleştirme, Avrupa'ya göndermeye teşvik, mültecilik statüsü şeklinde beş farklı senaryo belirlemiştir. Bu doğrultuda ilk seçenek düşük gerçekleşme ihtimali, ikinci seçenek uluslararası hukuka aykırılık, üçüncü seçenek sınırlı çözüm üretme, dördüncü seçenek sınırlı külfet paylaşımı, beşinci seçenek ise, sosyal taşıma kapasitesinin zorlanması handikaplarına sahiptir. Dolayısıyla alternatif senaryoları akılda bulundurmamak suretiyle, önemli sayıda Suriyelinin kalıcı olabileceği dikkate alınarak, yönetilebilir ve sürdürülebilir bir okullaşma politikası takip edilmesi gerekliliği açıktır. Bu noktada Covid-19 pandemisinin, Suriyelilerin ekonomik, psikolojik, eğitsel, sosyal ve tıbbi destek ihtiyaçlarını bariz biçimde artırdığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Bozdağ, 2021).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitimine yönelik politikaları kronolojik ve makro bir perspektiften değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu suretle mevcut durumun nesnel bir biçimde ortaya konulmasına gayret gösterilmiştir. Derleme, Türkiye'nin mülteci krizine yönelik reaksiyonunun Suriye krizinin sürüncemeye giren doğasının kabul edilmesi ve geçicilik düşüncesindeki kırılmadan önemli ölçüde etkilendiğini ortaya koymuştur. Genel politikayla uyumlu olarak başlangıçta insani yardım örgütleri tarafından sağlanan paralel sistemlerin kullanılmasına izin verilirken, ilerleyen süreçte geçici eğitim merkezleri ve kamu okulları aracılığıyla daha sistematik bir hizmet sunumuna geçiş yapılmıştır. Suriyeli çocukların eğitimine yönelik politikaların temelinde yatan esas mesele ise eğitim

politikasının mültecilerin eninde sonunda Suriye'ye döneceği varsayımına dayanıp dayanmayacağıdır (Kirişçi, 2014). Eğitim dili ve müfredat gibi temel unsurları belirlemek açısından kritik öneme sahip bu soru, halen net bir şekilde yanıt bulunmuş görünmemektedir. Zâhir, bânının göstergesi olarak kabul edilirse, mevcut uygulamaların her iki alternatifine de çözüm üretme amacıyla olduğu düşünülmektedir.

Çalışma, Türkiye'nin sığınmacıların eğitimi konusunda bir yandan önemli başarılar elde ederken, diğer yandan birtakım güçlüklerin meydana gelmesi ile karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye'nin Suriyelilere sunduğu olanakların sınırlı bir düzeyde kaldığı ifade edilebilir (Vardarlı, Khatib, Uygur ve Gönültaş, 2019). Ancak dünya üzerindeki herhangi bir ülkeye kıyasla katbekat daha fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye, resmi bir göçmen iskân politikası izlememektedir.²⁶ Türkiye iç savaştan ötürü zorunlu göçe maruz kalmış sivilinlerin temel ihtiyaçlarını geçici bir süre karşılamak üzere inisiyatif almış, ancak toplumsal yapısı tecrübe edilen kitlesel göçten büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu doğrultuda “açıklık, çoğulculuk, uluslararası bilinç, katılım, içermeye, esneklik, kültürel duyarlılık, temsil ve aidiyet” gibi kavramlar çerçevesinde göç ve mülteci olgularına duyarlı, yeni bir eğitim paradigmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Kocabaş ve Alpaydın, 2021, s. 2). Göçe duyarlılık bileşenleri ise “özünü ve dünyayı tanımış evrensel bir insan tasavvuru, yerel ihtiyaçlara göre şekillenen örgütlenme biçimi, çok kültürlülük bilincine sahip öğretmen ve yöneticiler, temsil eden ve kolay ulaşılır eğitim materyali, kapsayıcı müfredat, farklılıklara açık okul kültürü” şeklinde sıralanmaktadır (Kocabaş ve Alpaydın, 2021, s. 40). UNHCR'nin mülteci eğitimi yaklaşımı da, “erişim, entegrasyon, kalite, koruma, ortaklık, katılım, izleme ve değerlendirme” kriterlerini kapsamaktadır (Beltekin, 2016, s. 190).

Çayır (2022), MEB metinlerinde kapsayıcı eğitimin kültürel-ahlaki çerçevesinin etno-dinsel (Türk-İslam) kimlikle sınırlandırıldığına ve eğitime erişim (yapısal kapsayıcılık) olgusunun, kimlik gelişimi ve aidiyet (ilişkisel kapsayıcılık) çalışmaları ile desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla İsveç, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerdeki çok kültürlülük politikaları ve çok kültürlü eğitim anlayışı, Türkiye için kısmi örnekler sunmaktadır (Kurtuluş, 2018). Ayrıca mevcut gerçekliğe daha uygun olarak, Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikalarının inşasında, sorun odaklı ve kısa vadeli yaklaşımın ötesinde, sığınmacıları odağına alan bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır (Barbelet ve Wake, 2017). Bu doğrultuda eğitim, yalnızca bir kamu hizmeti olarak değil aynı zamanda bir hak olarak ele alınmalıdır (Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016). Yaşam boyu eğitim, Suriyelilerin “eğitim düzeylerinin artırılması, mesleki ve kişisel gelişimlerinin sağlanması, ekonomiye katma değer üretebilmeleri ve topluma entegrasyonunun gerçekleştirilebilmesi” için bir diğer anahtar kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Açıkalın, Dağhan ve Olgun, 2021, s. 395).

Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikalarının geliştirilmesi için dört alanda sürekli değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır: (1) *Erişim*: Mülteci çocuklar eğitime nasıl erişeceklerdir? (2) *Yönetim*: Mülteci eğitimi nasıl planlanacak, yönetilecek ve kaynak sağlanacaktır? (3) *Toplum*: Mülteci eğitimi istikrarlı ve müreffeh bir toplumu nasıl teşvik edebilir²⁷ ve siyasi kısıtlamalar içinde nasıl yönetilebilir? (4) *Kalite*: Hem mülteciler hem de ev sahibi ülke

²⁶ Resmi göçmen politikasının takip edildiği durumlarda dahi devletler arzu edilmeyen kalıcılığı özendirilmemek için kasıtlı olarak uyum politikalarından kaçınılabilmektedirler. Almanya'nın 1961'de gelen Türkler için uyum politikalarına 1980'lerin ortalarında başlamaları bu durumun bir örneği olarak gösterilebilir (Erdoğan, 2019).

²⁷ Araştırma sonuçları Türkiye'de yüksek tahsilli Suriyelilere Türk vatandaşlığı vermeyi amaçlayan hükümet politikalarının etkili olduğuna işaret etmektedir (Dereli, 2018).

vatandaşları için eğitim kalitesi nasıl geliştirilebilir? (Culbertson ve Constant, 2015). Makro perspektiften, Türkiye'nin Suriyeli çocuklara yönelik eğitimsel müdahalesinin hükümetin kritik rolü, erken hazırlığın önemi, mültecilerin katılımı, paralel kurumların handikapları, kanıt veritabanına olan ihtiyaç, dil öğretiminin avantaj ve dezavantajları gibi bir dizi dersler barındırdığı rapor edilmektedir (Brugha vd., 2021). Yönetim, erişim ve kalite boyutlarına ilişkin bir değerlendirme ise, mezo ve mikro düzeyde uygulamaya yansıyan birtakım güçlükleri ortaya koymaktadır (Taştan ve Çelik, 2017). Geçmiş politika uygulamalarının analizi gelecek mülteci eğitim politikalarının ve kanıt temelli karar alma mekanizmalarının inşası açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'nin "hatırı sayılır düzeyde Suriyelilerin kalıcı olacağı dikkate alınarak, yönetilebilir ve külfet paylaşımını içeren" bir göç politikasına olan ihtiyacı ortadadır (Terzi, 2018, s. 203). Türkiye-AB ilişkileri ise, kısmi mali yük paylaşımının ötesinde stratejik iş birliği yönünde geliştirilmelidir (Erdoğan, 2019). Burada esas mesele, insani değerlerle güvenlik politikaları arasında dengeli bir ilişki kurma zorunluluğudur (Bayır ve Aksu, 2020). Bu doğrultuda Türkiye'deki sığınmacılar olgusu uluslararası politika, uluslararası hukuk gibi alanları kapsayan bütünsel bir sosyal bilim perspektifi ile inceleme konusu yapılmalıdır (Beltekin, 2016). Suriyelilerin eğitimi ise, kalıcılık düşüncesi doğrultusunda yasal ve toplumsal rıza üzerine temellendirilmiş politikalar ekseninde yeniden tasarlanmalıdır (Üzelakçıgil, 2021). Parsons'un Sosyal Sistem Kuramı, öğretileri de eğitimin daha geniş bir toplumsal sistemin alt sistemi olduğunu bizlere hatırlatmaktadır (Baltacı, 2019). Dolayısıyla eğitime her derde deva ilaç (panacea) muamelesi yapmaktan vazgeçmek ve politika, ekonomi, sosyoloji ve hukuk gibi alanlarla uyumlu bir müdahale politikasının parçası olarak görmeye başlamak gerekmektedir. Bunun için ise güçlü bir kamuoyu desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim Seydi'nin (2014) dikkat çektiği üzere olağanüstü şartlarda alınan kararlarla ilgili kamuoyunun aydınlatılmasında yaşanan sorunlar, toplumda endişe ve eleştirilere neden olmaktadır. Bu tartışmaların ışığında politika yapıcılar, uygulayıcılar ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

- Sığınmacıların – Türkiye veya Suriye'deki – gelecek hayatlarını idame ettirmeleri için güçlendirilmelerini (empowerment) önceliklendiren bir eğitim paradigması inşa edilebilir.
- Politika yapıcılar harcamaları şeffaf hale getirerek maliyetlere odaklanabilir ve bu suretle uluslararası kuruluşların maliyetlere katılımı artırılabilir.
- Ulusal ve uluslararası düzeyde bir iletişim stratejisi geliştirilebilir, sığınmacılar konusundaki gelişmeler/sorunlar paylaşılabilir ve yöneltilecek eleştirilere verilere dayalı olarak cevap verilebilir.
- Türkiye'nin göç ve eğitimde dahil olmak üzere farklı alanlarda deneyimi artmıştır ancak bu alanlarda insan gücü eksikliği devam etmektedir. Dolayısıyla her alanda uzman yetiştirilmesine odaklanılabilir.
- Politikaları uygulayan kişi ve kuruluşlar, politikaları uygulayacak kapasiteden (bilgi, beceri, personel, vb.) ve koordinasyondan yoksundurlar. Bu anlamda bakanlık, il/ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve okullar bazında kapasite geliştirilebilir ve uygun bir koordinasyon mekanizması inşa edilebilir.
- Politika uygulama sürecinde okul müdürleri ve öğretmenlerin 'sokak düzeyi' (street-level) bürokratlar oldukları dikkate alınmalıdır. Bu suretle söz konusu kitlenin sığınmacı ve göç konusunu anlamlandırma tutum ve davranışları detaylı olarak incelenebilir.
- Sığınmacıların eğitimine ilişkin makro ölçekteki değerlendirmelere ek olarak mezo ve mikro düzeyde uygulamaya yansıyan sorun alanlarını çok boyutlu bir bakış açısından tespit

etmeyi ve teorik bir çerçeveye dayalı olarak açıklama getirmeyi amaçlayan ampirik çalışmalar tasarlanabilir.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Derleme niteliğindeki bu araştırma Etik Kurul İzni gerektirmemektedir.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Çalışmada çıkar çatışması yoktur ve herhangi bir finansman desteği alınmamıştır.

Yazar Katkısı: Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Kaynakça

- Acar, T. (2021). Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yaklaşımlar: Temas ve tehdit kuramlarının analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 185-236. <https://doi.org/10.18490/sosars.1014225>
- Açıklalın, Ş. N., Dağhan, G., & Olgun, Z. (2021). Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin entegrasyonunda yaşam boyu eğitim. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(28), 395-412. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.994280>
- Ager, A., & Strang, A. (2004). *Indicators of integration: Final report (Development and Practice Report)*. UK Home Office.
- Akgül, A., Kaptı, A., & Demir, O. Ö. (2015). Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz. *The Global: A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Akın, H. B., Seçim, Y., & Akın, Ş. (2020). Syrian refugees and peaceful coexistence: Dining spaces as contact points. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(99), 125-144. <https://doi.org/10.36484/liberal.786122>
- Alkalay, G., Kırıl, B., & Erdem, A. R. (2021). İlkokul yönetici ve sınıf öğretmenlerine göre Suriyeli sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 231-249. <https://doi.org/10.21666/muefd.809182>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Amaç, Z., & Yaşar, M. R. (2018). İlk ve ortaokullardaki Suriyeli öğrencilerin eğitimi: Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar üzerine sistematik bir inceleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(85), 417-434. <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14519>
- Arık Akyüz, B. M., Aksoy, D., Madra, A. & Polat, E. (2018). *Evolution of national policy in Turkey on integration of Syrian children into the national education system*. (Background paper for Global Education Monitoring Report 2019). Erişim adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002660/266069e.pdf>
- Atalay, N., Kılıç, Z., Anılan, B., Anılan, H., & Anagün, S. Ş. (2022). Suriyeli mülteci çocukların Türk okullarındaki eğitimleri: İlkokul öğretmenlerinin deneyimleri *Journal of Qualitative Research in Education*, 29, 264-282. <http://dx.doi.org/10.14689/enad.10>

- Aydın Kılıç, Z. N., & Şahin, F. T. (2021). Türkiye'deki göçmen ailelerin çocuklarıyla ilişkileri ve uyum süreçlerinin incelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(3), 1190-1209. <http://dx.doi.org/10.7456/11103100/026>
- Aytaç, T. (2021). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına bir bakış: Bir meta-analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 173-193. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.930387>
- Bağcı, Ç., & Canpolat, E. (2019). Suriyeli sığınmacılarda Türklerle temas ve psikolojik iyi oluş ilişkisinde aracı değişkenler. *Nesne: Psikoloji Dergisi*, 7(15), 149-169. <https://doi.org/0.7816/nesne-07-15-01>
- Baltacı, A. (2019). Sosyal sistem kuramı ve eğitim örgütlerine etkileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-19.
- Barbelet, V., & Wake, C. (2017). *The lives and livelihoods of Syrian refugees in Turkey and Jordan. Summary report. Overseas Development Institute.* Erişim adresi: <https://cdn.odi.org/media/documents/11344.pdf>
- Bayır, K. D., & Aksu, F. (2020). Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 324-356. <https://doi.org/10.14782/marmarasbd.789791>
- Beltekin, N. (2016). Turkey's progress toward meeting refugee education needs the example of Syrian refugees. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(66), 175-190. <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2016.66.10>
- Bimay, M. (2021). Yükseköğretimde okuyan Suriyelilerin eğitim sorunları ve beklentileri: TRC3 bölgesi (Mardin, Batman, Siirt, Şırnak) üniversiteleri örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 895-923. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960170>
- Bobo, L., & Hutchings, V. L. (1996). Perceptions of racial group competition: Extending Blumer's theory of group position to a multiracial social context. *American Sociological Review*, 61(6), 951-972.
- Bozdağ, F. (2021). Covid-19'un Suriyeli mülteciler üzerindeki etkileri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 701-722.
- Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (2020). *Türkiye ülke bölümü 2021-2022.* Erişim adresi: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/03/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf
- Brugha, M., Hollow, D., Pacitto, J., Gladwell, C. Dhillon, P., & Ashlee, A. (2021). *Turkey: A case history of education provision for refugees from 2011 to 2019.* Jigsaw Consult.
- Cerna, L. (2019). *Refugee education: Integration models and practices in OECD countries.* OECD Education Working Paper Series No. 203.
- Coşkun, İ., & Emin, M. N. (2016). *A road map for the education of Syrians in Turkey: Opportunities and challenges.* SETA Yayınları.
- Culbertson, S., & Constant, L. (2015). *Education of Syrian refugee children: Managing the crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan.* Rand Corporation.

- Çayır, K. (2022). Etik sorumluluk, insan hakları ve kültürel-ahlaki gerekçeler geriliminde Türkiye’de kapsayıcı eğitim. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 75-90. <https://doi.org/10.47613/reflektif.2022.56>
- Çelik, Ç., & Erdoğan, S. (2017). How to *organize schools for integration of Syrian children in Turkey: Constructing inclusive and intercultural institutional habitus in schools*. MiReKoc Policy Brief Series, 2017/02.
- Çelik, S., Kardaş İşler, N., & Saka, D. (2021). Refugee education in Turkey: Barriers and suggested solutions. *Pedagogy, Culture & Society*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/14681366.2021.1947878>
- Del Carpio, X. V., & Wagner, M. C. (2015). *The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market*. World Bank policy research working paper (7402).
- Demir, S., & Demir, Y. (2020). Suriyeli ortaokul öğrencilerinin Türk eğitim sistemindeki yaşantılarına ilişkin bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 456-467. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3663>
- Dereli, B. (2018). *Refugee integration through higher education: Syrian refugees in Turkey*. Policy Report, UNU Institute on Globalization, Culture and Mobility (UNU-GCM).
- Diker, N. P., & Karan, O. (2021). Suriyeli Mültecilerin karşılaştıkları sosyal dışlanma ve geliştirdikleri direniş taktikleri: Ankara örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 281-321. <https://doi.org/10.5505/jas.2021.44366>
- ECRE. (2021). *Country report: Turkey 2020 update May 2021*. Erişim adresi: <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/>
- Emin, N. M. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. SETA Yayınları.
- Erdoğan, M. (2019). *Türkiye’deki Suriyeli mülteciler*. Konrad Adenauer Stiftung.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi 2019: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. UNHCR Türkiye. Orion Kitabevi.
- Eryılmaz Ballı, F., & Dönmez Yapucuoğlu, M. (2021). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitim öğretim yaşantılarına ilişkin tezlerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 505-524. <https://doi.org/10.37217/tebd.872056>
- Eser, H. B., & Uygur, M. R. (2019). Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların bütünleşmiş tehdit ve sosyal mesafe kuramları doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 131-162. <https://doi.org/10.36484/liberal.609598>
- European Commission. (2020). *The facility results framework monitoring report output achievement progress (as of 30 June 2020)*. Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-10/6th%20FMR.pdf>
- Ferris, E., & Kirisci, K. (2016). *The consequences of chaos: Syria’s humanitarian crisis and the failure to protect*. Brookings Institution Press.

- Göksoy, S. (2020). Millî Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ile ilgili eğitimci görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 81, 449-466. <https://doi.org/10.17753/Ekev1361>
- Gül, M., & Şaşman-Kaylı, D. (2020). Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinde sosyal dışlanma algısı üzerine nitel bir araştırma: Uşak üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 985-1007. <https://doi.org/10.33417/tsh.688774>
- Güvendi, M. F., & Alpaydın, Y. (2022). Suriyeli mültecilerin yükseköğretimden istihdama geçiş deneyimlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55, 365-388. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.1033153>
- Güzel, B. (2021). Yerel halkın Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik tutumunun araştırılması: Kahramanmaraş örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 81, 151-183. <https://doi.org/10.26650/jspc.2021.81.899619>
- Hallaçlı, F., & Gül, İ. (2021). Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Human Sciences*, 18(2), 199-214. <https://doi.org/10.14687/jhs.v18i2.6146>
- Hohberger, W. (2018). *Opportunities in higher education for Syrians in Turkey: The perspective of Syrian university students on the educational conditions, needs and possible solutions for improvement*. İstanbul Policy Center.
- Human Rights Watch. (2015). *Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum: Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller, kayıp nesil olmalarını önlemek*. Erişim adresi: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf
- Hurn, C. (2016). *Okulun imkân ve sınırları: Eğitim sosyolojisine giriş*. (Çev. Ed. M. Sever). PegemA Yayıncılık.
- İçduygu, A., & Sert, D. S. (2019). Introduction: Syrian refugees—facing challenges, making choices. *International Migration*, 57(2), 121-125. <https://doi.org/10.1111/imig.12563>
- Jalbout, M. (2015). *Partnering for a better future: ensuring educational opportunity for all Syrian refugee children and youth in Turkey*. A world at School and Global Business Coalition for Education.
- Jusufbasic, S., & Kenan, S. (2022). Education for all: Teachers' and school counselors' experiences educating Syrian refugee students in Turkish public schools. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55, 411-430. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.1016766>
- Kahveci, H., & Paksoy, A. F. (2021). Türk basınında Türkiye'deki sığınmacıların eğitimi: Suriyeliler örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(1), 337-358. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960119>
- Karadağ, E., Su, T. A., Dulay, S., & Ütük, İ. (2020). Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunda okul yöneticilerinin karşılaştığı sorunlar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 21-39. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.2>

- Karataş, İ. (2020). Türkiye'nin vatandaşlık politikalarının öteki algısındaki rolünü Suriyeli mülteciler üzerinden düşünmek. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 17-42.
- Kardeş, S., & Akman, B. (2022). Problems encountered in the education of refugees in Turkey. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9(1), 153-164. <https://dx.doi.org/10.52380/ijpes.2022.9.1.641>
- Kaya, M., & Şahin, H. (2021). Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin akademik entegrasyon süreçlerinin analizi. *İnsan & Toplum*, 11(3), 38-84. <https://dx.doi.org/10.12658/M0627>
- Keser, A., & Özbek, C. (2018). Suriyeli çocukların Türkiye'deki ulusal eğitim sistemine uyumu üzerine kamu politikası analizi. *İnsan Hakları Yıllığı*, 36, 105-132.
- Keskin, A., & Okçu, V. (2021). Ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmen ve öğrencilerin tutumlarının incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 311-332. <https://doi.org/10.53506/egitim.892264>
- Kirişçi, G., & Yirci, R. (2021). Eğitimcilerin gözünden Türk eğitim sistemindeki krizler ve çözüm önerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 1915-1950.
- Kirişçi, K. (2014). *Syrian refugees and Turkey's challenges: Going beyond hospitality* (pp. 1-46). Brookings.
- Kocabaş, C., & Alpaydın, Y. (2021). *Göç olgusu ve Türk eğitim paradigması*. Göç Araştırmaları Vakfı Çalışma Raporu.
- Kuloğlu, M. E. (2022). Türkiye'de eğitim politikaları alanındaki güncel lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 6(1), 78-91. <https://doi.org/10.34056/aujef.952815>
- Kurban, S. (2021). Suriyeli göçmenlerin eğitim finansmanı ve küresel sorumluluk paylaşımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 1081-1104. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.930575>
- Kurtuluş, F. (2018). Çokkültürlü bazı ülkelerde eğitim politikaları ve öğretmen eğitimi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 2(3), 178-195.
- Levent, F., Gül, F. Ö., & Aydemir, T. (2021). Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'de üniversite deneyimleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 807-835. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.873198>
- Livberber, T. (2021). Suriyeli sığınmacıların Türk basınında temsili: Haberler üzerine eleştirel bir analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 1003-1028. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i4006
- Mardin, Ş. (2006). *Türkiye'de toplum ve siyaset (13. Baskı)*. İstanbul: İletişim.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 stratejik planı*. Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- OECD. (2020). *Education policy outlook Turkey June 2020*. Erişim adresi: <https://www.oecd.org/education/policy-outlook/country-profile-Turkey-2020.pdf>

- Oh, S. A., & Van der Stouwe, M. (2008). Education, diversity, and inclusion in Burmese refugee camps in Thailand. *Comparative Education Review*, 52(4), 589-617. <http://dx.doi.org/10.1086/591299>
- Olufemi, A. O. (2018). The politics of non-refoulement and the Syrian refugee crisis. *The Journal of International Relations, Peace Studies, and Development*, 4(1), Article 6.
- Önür, H. (2021). Vatandaşlık bağlamında Suriyeli sığınmacılar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 362-396. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.871637>
- Önür, H. T., & Onur, S. (2021). Türk halkının gözünden Suriyeli sığınmacılar: Şehzadeler ilçesi (Manisa) örneği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 46-70. <https://doi.org/10.46291/Al-Farabi.060404>
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 116-136. <https://doi.org/10.17134/khosbd.405253>
- Özdemir, H., & Uğurludoğan, U. (2021). Arap baharı sonrası Türkiye'nin Suriyelilere yönelik göç politikaları: Avrupa Birliği'nin bakış açısı. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 162-196.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A., & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110. <https://doi.org/10.16992/ASOS.11696>
- Özoruç, N., & Sığırtmaç, A. D. (2022). Okul Öncesi öğretmenlerinin mülteci çocukların eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(233), 237-258. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.779155>
- Öztürk, T., & Boyacı, E. (2022). Suriyeli mülteci krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkisine yansımaları: Dünya Sistemleri Analizi üzerinden bir değerlendirme. *Alanya Akademik Bakış*, 6(1), 1809-1823. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1035028>
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49(1), 65-85.
- Polat, Y., & Turğa, Z. (2021). 2011'den günümüze Suriyeli göçü bağlamında yazın çözümlemesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24(2), 400-420. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.961736>
- Regional Refugee and Resilience Plan. (2016). *Regional strategic overview 2017-2018*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/589497237.pdf>
- Regional Refugee and Resilience Plan. (2018). *Regional strategic overview 2019-2020*. Erişim adresi: <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/67370>
- Regional Refugee and Resilience Plan. (2020). *Regional strategic overview 2021-2022*. Erişim adresi: http://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2021/03/rso_up.pdf
- Save the Children. (2018). *Hear it from the teachers*. Erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/hear-it-teachers-getting-refugee-children-back-learning>
- Scott, W. R. (2003). *Organizations: Rational, natural, and open systems* (5. Baskı). Pearson Education.

- Senge, P. M. (2007). *Beşinci disiplin. (14. Baskı)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Shaherhwasli, K., Erel, S., Özdenler, M., & Cengiz, H. B. (2021). *Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu*. İNSAMER.
- Sözer, M. A., & Işiker, Y. (2021). Suriyeli öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 183-200. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.803095>
- Şahin S. A., & Çelik Z. (2020). Dışlanma ve umut arasında: Suriyeli yükseköğretim öğrencilerinin deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 494-503. <https://doi.org/10.5961/jhes.2020.409>
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 367-392. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446153>
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178.
- Taştan, C., & Çelik, Z. (2017). *Education of Syrian children in Turkey: Challenges and recommendations*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Terzi, M. (2018). Yönetilebilir göç politikaları ve külfet paylaşımı üzerine: Suriyeli sığınmacılar örneği. *TESAM Akademi*, 5(1), 203-234. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.393031>
- Topcu, E., Büyükbeşe, T., & Durmuş, Ü. (2018). *Suriyeli öğrencilerin bakış açısıyla göç ve eğitim (Gaziantep örneği)*. KalmIREC Yayın No. 1.
- Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Uyum strateji belgesi ve ulusal eylem planı 2018-2023*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-planı>
- UNHCR (2015). *3RP regional progress report: June 2015*. United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR Türkiye. (2021). *Operational update, June 2021*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/bilgi-dokumanlari-ve-tablolar>
- UNHCR. (2017). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler hakkında sık sorulan sorular*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/12529-turkiyedeki-suriyeli-multeciler-hakkinda-sik-sorulan-sorular.html>
- UNHCR. (2018). *Global trends forced displacement in 2017*. UNHCR.
- UNHCR. (2022). UNHCR Türkiye istatistikleri. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>
- UNICEF (2017). *2016 Suriyeli çocuklar için neden en kötü yıl oldu?* Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/media/3436/file>

- UNICEF. (2018a). *2017 yıllık raporu özet metin*. Türkiye–UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020. UNICEF Türkiye Yayını.
- UNICEF. (2018b). *Evaluation of UNICEF’s support to education personnel in the Syria crisis response in Turkey* (September 2014 - to date). Erişim adresi: https://www.alnap.org/sites/alnap-dev.mrmdev.co.uk/files/content/job/attachments/2018-09-24/Terms%20of%20Reference_PME-TURA-2018-B.PDF
- UNICEF. (2019a). *2018 yıllık raporu özet metin*. Türkiye–UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020. UNICEF Türkiye Yayını.
- UNICEF. (2019b). *Türkiye’de geçici koruma altındaki çocukların eğitimine ilişkin istatistik raporu (2020-2021)*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1daki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf>
- UNICEF. (2020a). *2019 yıllık raporu yönetici özeti*. Türkiye–UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020. UNICEF Türkiye Yayını.
- UNICEF. (2020b). *Working across sectors in Turkey accelerates learning for all adolescents*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/media/90681/file/2020-Adolescent-Education-Programming-in-Turkey-Case-Study.pdf>
- UNICEF. (2021a). *Inclusion of Syrian refugee children into the national education system (Turkey)*. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/documents/inclusion-syrian-refugee-children-national-education-system-turkey-2>
- UNICEF. (2021b). *UNICEF Turkey humanitarian situation report No. 41*. 1 January - 31 March 2021. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/documents/turkey-humanitarian-situation-report-no-41-syria-refugees-1-jan-31-mar-2021>
- Unutulmaz, K. O. (2018). Turkey’s education policies towards Syrian refugees: A macro-level analysis. *International Migration*, 57(2), 235-252.
- Üzelakçil, Ö. (2021). Türkiye'deki Suriyeliler: Devlet kapasitesi ve meşruiyet konusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 9(2), 387-416. <https://doi.org/10.14782/marmarasbd.932110>
- Vardarlı, B., Khatib, A., Uygur, S., & Gönültaş, M. (2019). Türkiye ve Almanya’daki Suriyeli sığınmacılara sunulan haklar ve yaşanan sorunlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 654-673. <https://doi.org/10.17755/esosder.431273>
- World Bank. (2015). *Turkey’s response to the Syrian refugee crisis and the road ahead*. Erişim adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/23548>
- Yanar, B., & Erkut, G. (2020). Belediyelerin Suriyeli mültecilere yönelik politikaları: İstanbul örneği. *Şehir ve Medeniyet dergisi*, 6(12), 190-214.
- Yavcan, B., & El-Ghali, H. A. (2017). *Higher education and Syrian refugee students: The case of Turkey policies, practices, and perspectives*. UNESCO Regional Bureau for Education in the Arab States

- Yıldız, A., & Uzgören, E. (2016). Limits to temporary protection: non-camp Syrian refugees in İzmir, Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(2), 195-211. <https://doi.org/10.1080/14683857.2016.1165492>
- Yıldız, N., & Karagöl, E. T. (2022). Ankara’da öğrenim gören Suriyeli lisansüstü öğrencilerin çok kültürlülük ve kimlik bağlamında sosyal uyum algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 41-68. <https://doi.org/10.33417/tsh.827183>
- Yılmaz, D., & Günay, M. A. (2022). Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 117-139.
- Yılmaz, E. A., & Özer, Y. E. (2022). İtme çekme kuramı bağlamında Türkiye’deki Suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.
- Yiğit, A., Şanlı, E., & Gökalp, M. (2021). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarına yönelik öğretmen, okul yöneticileri ve öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 471-496. <https://doi.org/10.7822/omuefd.856750>
- Yurttaş, S. (2020). Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yönelik ön yargı ve kalıp yargıların Türkmenistanlı öğrencilere yansımaları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(49), 961-985. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.614295>
- Zayımoğlu Öztürk, F. (2021). Refugees in the educational system: Views of Turk and refugee students. *Education & Science*, 46(208), 321-348. <https://doi.org/10.15390/EB.2021.10439>
- Zeus, B. (2011). Exploring barriers to higher education in protracted refugee situations: The case of Burmese refugees in Thailand. *Journal of Refugee Studies*, 24(2), 256-276. <https://doi.org/10.1093/jrs/fer011>

Extended Summary

Introduction

The Syrian Civil War, which broke out in 2011, has led to a protracted refugee situation, especially concerning Turkey, Lebanon, and Jordan (UNHCR, 2018). Previous experience with long-term refugee support has indicated that a period of about 20 years is needed before refugees can return home or find other solutions (Yavcan & El-Ghali, 2017). The refugee integration framework composed of employment, housing, education, health, social bridges, social bonds, social links, language and cultural knowledge, safety and stability, rights, and citizenship revealed the critical role of education (Ager & Strang, 2004). By the law of nations, the Turkish government has to provide compulsory and free primary education to all child refugees and create access to secondary education (Human Rights Watch, 2015). However, Turkey has to seek support to cover the costs of those services (Kirişçi, 2014; Erdoğan, 2019) as the protection and care of refugees is an international responsibility. Two main difficulties regarding foreign aid for the education of Syrians are the inadequacy and irregularity of donations (Kurban, 2021).

A Chronological Glance at Educational Interventions

As the Syrian issue has turned into a protracted refugee situation, educational intervention has become more and more important to prevent a lost generation of Syrians. The Turkish

Government, which bears the bulk of the costs associated with the refugees in Turkey, also leads the response to the Syrian refugee crisis. Statistics indicate that Turkey's educational intervention is unique in two respects. First, the number of children under temporary protection who need to be enrolled in schools is huge. Second, the number of children enrolled in schools increased exponentially with the start of the integration project, despite the late placement of Syrian children in public schools (Arık Akyüz et al., 2018; UNICEF, 2019b). As of the beginning of the 2020–2021 academic year, more than 768,000 Syrian children have been included in compulsory formal education (K12). More than 37,000 students were enrolled in higher education (6.67%; world refugee average = 3%). The schooling rates of Syrian children tend to decrease with higher ages (primary school = 79.5%; secondary school = 78.9%; high school = 39.7%). Government efforts are supported by the United Nations under the 3RP (UNICEF, 2021b). They cover the salaries of Syrian teachers and the equipment and infrastructure expenses of Temporary Education Centers (Taştan & Çelik, 2017).

The Promoting Integration of Syrian Children into the Turkish Education System (PICTES) project, financed by European Union funds, sponsors most of the Turkish government's activities to support the inclusion of Syrian children in the Turkish education system. The leadership approach in Turkey can be analyzed in three different stages. In the first phase (2011–2013), where the idea of transience prevails, parallel systems provided by humanitarian organizations are allowed for the education of Syrians. In the second, the government improved the regulations for Temporary Education Centers and issued a circular eliminating the requirement of a residence permit for school enrolment between 2013 and 2016, when the Law on Foreigners and International Protection entered into force. And finally, the protracted refugee situation has led to a policy shift towards the provision of systematic education through public institutions for Syrians and other foreign students since 2016 (Brugha et al., 2021).

Turkish Context and Educational Challenges

The current discussion of the education of Syrian students around concepts such as inclusive education, social cohesion (integration), and rights-based education is quite congruent with the dominant paradigm. However, the study of Shaherhwasli et al. (2021) implied that the integration of Syrian students into the Turkish education system is a rather complex issue and long-term challenge. Interviews with the teachers of child refugees around the world identified four main problematic areas: the psycho-social well-being of child refugees, the struggle to learn the new language of instruction, the limited capacity to continue learning, and the lack of professional development and support of teachers (Save the Children, 2018). Research results in the local literature yielded similar findings regarding basic education (Karadağ et al., 2020; Alkalay et al., 2021; Çelik et al., 2021; Eryılmaz Ballı & Dönmez Yapucuoğlu, 2021; Hallaçlı & Gül, 2021; Sözer & Işıker, 2021; Yiğit et al., 2021; Zayımoğlu Öztürk, 2021; Jusufbasic & Kenan, 2022; Atalay et al., 2022; Kardeş & Akman, 2022; Özoruç & Sığırtmaç, 2022) and higher education (Şahin & Çelik 2020; Bimay, 2021; Kaya & Şahin, 2021; Levent et al., 2021; Yıldız & Karagöl, 2022). Pre-service and in-service training for teachers, psychological support, and Turkish language courses for refugee students, and informing all stakeholders were determined to be the common suggestions (Amaç & Yaşar, 2018). On the other hand, a certain level of hesitation has been experienced by the local people about living with asylum seekers, despite the common public opinion on humanitarian aid (Önür & Onur, 2021; Yılmaz & Günay, 2022). The experienced problems seemed to stem from sociocultural and socioeconomic factors. In this regard, *Social Identity Theory* (Tajfel

et al., 1971), *Social Contact Theory* (Pettigrew, 1998), and *Competition Theory* (Bobo & Hutchings, 1996) may offer different angles to handle the issue. Moreover, the reflections of social inequalities, both within and between social groups, necessitate individualized interventions.

Conclusion and Recommendations

It was revealed that Turkey's reaction to the refugee crisis was significantly affected by the acceptance of the protracted nature of the Syrian crisis and the alteration in the notion of temporariness. The main issue underlying the policies for the education of Syrian children is whether the education policy will be based on the assumption that the refugees will eventually return to Syria (Kirişçi, 2014). This question, which is of critical importance in terms of determining the basic elements, such as the language of education and the curriculum, still does not seem to have a clear answer. It is believed that the current practices aim to produce solutions for both alternatives. Some of the recommendations for practitioners and researchers are as follows:

- A new paradigm of education can be built as a means of empowerment for refugees to sustain their future lives, whether in Turkey or Syria.
- Policymakers can focus on costs by making expenditures transparent and thus increasing the participation of international organizations.
- A communication strategy can be developed at the national and international level, developments and problems regarding asylum seekers can be shared, and criticisms can be answered based on data.
- The shortage of manpower necessitates training experts in every field.
- Empirical studies should be designed to identify problematic areas in practice and explain them based on a theoretical framework.
- As school principals and teachers act as street-level bureaucrats for policy implementation, their attitudes and behaviors can be examined in detail to make sense of the issue of asylum seekers and migration.
- The response capacity of the system should be developed and a coordination mechanism should be built for the levels of the ministry of education, provincial/district national education directorates, and schools.